



ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ОПЕРИ ТА БАЛЕТУ

1-й театр. сезон на сцені Міського театру відкрився 10 лютого 1810 одноакт. оперою «Нове сімейство» С. Фреліха й водевілем «Утішена вдова» Я. Княжніна, що були поставлені рос. трупю П. Фортунатова. Від 1811 виступала рос. драм. трупа князя О. Шаховського. У 1820-50-х рр. у репертуарі переважали італ. опери (антрепренери Дж. Монтовані, Й. Замбоні, Г. Буанаволіо та ін.): «Італійка в Алжирі», «Семіраміда», «Танкред», «Сорока-крадійка», «Турок в Італії» Дж. Россіні, «Таємний шлюб», «Клотильда» Д. Чімарози, «Чужоземка», «Норма», «Сомнамбула» В. Белліні, «Любовний напій», «Анна Болейн», «Лючія ді Ламмермур», «Пуритани», «Фаворитки» Г. Доніцетті, «Ломбардці», «Обидва Фоскарі», «Розбійники», «Ріголетто», «Трубадур» Дж. Верді, а також вистави рос. композиторів, зокрема «Князь-невидимка», «Ілля-богатыр, або Звільнення Чернігова», «Козак-віршотворець» К. Кавоса, «Дівичник» О. Тітова. 1821 у театрі вперше в Рос. імперії поставлено оперу «Севільський цирульник» Дж. Россіні. 1873 внаслідок пожежі приміщення театру було знищене. Сучасна будівля зведена 1887 під керівництвом арх. Ф. Фельнера і Г. Гельмера («Бюро Фельнер&Гельмер»). Аттік 2-поверх. портика увінчаний запряженою 4-ма пантерами квадригою музи трагедії Мельпомени. При вході в приміщення на п'єдесталі пластично втілені сцени з трагедії Евріпіда «Іполит» та комедії Аристофана «Птахи». З боків, на карнизах балкона, розташ. ще 2 скульптурні групи: з правого боку — муза танцю Терпсіхора навчає своєму мистецтву, зліва — кентавр Хірон дає урок гри на лірі Аполлону. По обидва боки центр. портика, у верх. частині балкон. ярусу напівколом розміщені в нішах погруддя О. Грибоєдова, О. Пушкіна, М. Гоголя, М. Глінки, що репрезентують різні види мистецтва: драму, поезію, комедію та музику. Інтер'єр будівлі відзначається розкішшю і знач. кількістю прикрас, позолотою, орнаментациєю, яскравою колористикою. Плафон прикрашений золоченим багетом з 4-ма картинками, що зображають сцени з творів В. Шекспіра. Арх-ра глядач. залу витримана в стилі пізнього франц. Рококо, унікал. акустика дозволяє доносити шепіт зі сцени навіть в найвіддаленіший куточок залу. Це був 1-й театр у Новоросії і 1-й будинок на Пд. Причорномор'я з електрикою та паровим устаткуванням (вартість будівництва становила 1 500 000 крб). Відкриття театр. сезону у новому приміщенні відбулося 1 жовтня 1887 «Прологом» Г. Лішина у виконанні артистів трупи антрепренера І. Черепен-

никова. Також було показано 2 фрагменти з повісті «Борис Годунов» О. Пушкіна та 3-ю дію з комедії «Лихо з розуму» О. Грибоєдова. Епоха розквіту театру припала на 1897–1900, коли закладом керував співак і антрепренер О. Сибіряков. В Одесі гастролювали Л. Тетраціні, М. Баттістіні, драм. трупа М. Соловйова. Від 1903 антрепризою керувала співачка М. Лубковська, яка 1905 організувала гастролі видат. італ. баритона Т. Руффо. Разом з ним в низці вистав (зокрема «Євгеній Онєгін» П. Чайковського, «Демон» А. Рубінштейна) арії виконували італ. тенор Дж. Ансельмі та польс. сопрано Я. Королевич-Вайдова. Постановником та виконавцем танців був Х. Ніжинський, який створив балетні номери для опер «Кармен» Ж. Бізе та «Життя за царя» М. Глінки. У постановках брали участь переважно вихованці Варшав. хореогр. школи, оскільки власної балет. трупи в театрі не було. 1923 сформовано постійну балетну трупу. Того ж року кер. балет. колективу став відомий балетмейстер Р. Баланотті, першою постановкою якого стало «Лебедине озеро» П. Чайковського (прем'єра 7 грудня 1923). Поряд із рос. і зх.-європ. операми зі сцени звучали твори укр. авторів — «Тарас Бульба» і «Наталка Полтавка» М. Лисенка, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. З'явилися опери на укр. сюжети, написані рос. композиторами, — «Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського, «Черевички» П. Чайковського. Від 1926 — Одес. держ. академ. театр опери та балету. У рад. період в театрі ставили опери «Орлиний бунт» А. Паценка (1927), «Розлом» В. Фемеліди (1929), «Золотий обруч» (1930), «Щорс» (1938) Б. Лятошинського, «Яблуневий полон» (1931), «Броненосець "Потьомкін"» (1955, 2-а ред.) О. Чишка, «Трагедійна ніч» К. Данькевича (1935), «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського (1954), «Катерина» М. Аркаса (1958), «Макбет» (1959), «Дон Карлос» (1962) Дж. Верді, «Віндзорські кумоньки» О. Ніколаї (1964), «Вітрова донька» Ю. Мейтуса (1965), «Собака на сіні» О. Сандлера (1966), «Загибель ескадри» (1967), «Листи кохання» (1978) та «Вій» (1984) В. Губаренка, «Наталка Полтавка» (1969), «Тарас Бульба» (1971) М. Лисенка, «Біліє парус одинокий» С. Баневича (1969, прем'єра), «Арсенал» Г. Майбороди (1970), «Запорожці» (1979), «Кирило Кожум'яка» (1982) Г. Юцевича, «В бурю» Т. Хренникова (1981), «Вірна любов» Л. Колодуба (1985), «Усього один день» М. Кармінського (1987); балети «Карманьола» В. Фемеліди (1928), «Ференджі» Б. Яновського (1931), «Пісня синіх морів» Б. Буєвського (1967), «Свіччине весілля» Ю. Знатокова (1973; обидва — прем'єра). 1965–67 та 1996–2007 проведено капітал.

реставрації театру. 1971 встановлено орган. 2007 театр отримав статус «національний». У сучас. репертуарі — «Любовний напій» Г. Доницетті, «Дідона і Еней» Г. Перселла (обидві — 2016), «Спляча красуня» П. Чайковського, «Тангейзер» Р. Ваґнера (у концерт. виконанні), «Набукко» (усі — 2017), «Трубадур», «Травіата» (обидві — 2019) Дж. Верді, «Орфей і Евридіка» К. Глюка, «Маскарад» А. Хачатуряна (обидві — 2018), «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні, «Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва (обидві — 2019), «Карміна Бурана» К. Орффа (2020). На сцені театру диригували П. Чайковський, М. Римський-Корсаков, А. Рубінштейн, Е. Направник, А. Аренський, О. Глазунов; виступали актори М. Щепкін, П. Мочалов, М. Милославський, С. Шумський, К. Соленик; співаки Е. Карузо (Італія), П. Лисиціан, І. Архипова, О. Пирогов (усі — Росія), М. Бієшу (Молдова), З. Анджапарідзе (Грузія), Г. Крумм, Г. Отс (обидва — Естонія), Ф. Шаляпін, Л. Собінов, С. Крушельницька, Л. Липковська, А. Нежданова, С. Лемешев, М. Магомаєв, А. Солов'яненко, І. Алчевський, П. Цесевич, М. Литвиненко-Вольгемут, І. Паторжинський, А. Джамагорцян, Р. Сергієнко, Н. Ткаченко, М. Огренич, Є. Іванов, А. Ріхтер, І. Пономаренко, Т. Мороз, Г. Олійниченко, Л. Ширіна, А. Бойко, А. Капустін, В. Тарасов; арт. балету А. Павлова, К. Гельцер, М. Семенова, Г. Уланова, М. Плісецька, А. Осипенко, М. Єгоров (усі — Росія), М. Сабірова (Таджикистан), М. Лієпа (Латвія), О. Годунов (Росія-США), Р. Петі (Франція), А. Дункан, Т. Карсавіна, О. Лепешинська, В. Писарев, С. Антипова, Н. Баришева, С. Вальтер, В. Волкова, В. Каверзін, Е. Караваєва, І. Михайличенко, В. Михайловський, В. Новицький, М. Петухов, А. Риндіна, П. Фомін, Т. Демпель-Вашченко, А. Васильєва, А. Яригіна, Т. Іваньковська, В. Гришукова, А. Середа, В. Лесневський, А. Гирман. З концертами виступали С. Рахманінов, О. Скрябін, С. Прокоф'єв, Г. Нейгауз, Д. Ойстрах, Р. Глієр, Е. Гілельс. У різний час у театрі працювали диригенти Й. Прибік, М. Покровський, Я. Вошак, Д. Сіпітінер, Г. Проваторов, Б. Грузін, Б. Афанасьєв, І. Шаврук, О. Самоїле; реж. В. Лоський, М. Боголюбов, С. Гаудасинський, А. Почиковський, Б. Рябикін, Г. Дикий; художники І. Назар'ян-Назаров, П. Злочевський, Н. Бевзенко-Зинкіна; хормейстери К. Пігров, Д. Загрецький, П. Толстяков, М. Тараканов, В. Брічевський, І. Серебрянський, С. Крижановський, І. Співакова, Л. Бутенко; балетмейстери М. Болотов, П. Вірський, А. Терехов, П. Йоркін, Л. Жуков, М. Мойсєєв, Н. Риженко, В. Смирнов-Голованов, І. Чернишов, В. Трощенко, Ю. Васюченко, В. Вронський, М. Трегубов, Л. Лавровський, О. Виноградов, Г. Майоров. Нині у складі трупи — співаки В. Навротський, Л. Зуєнко, В. Васильєва, В. Мітюшкін, О. Стародубцева, Т. Спаська, В. Горай, О. Злакоман, Д. Павлюк; арт. балету Г. Севоян, О. Добрянська, В. Статний, М. Полюдова, О. Рожевич, С. Доценко, К. Кальченко; реж. Л. Калашнік, О. Тараненко, П. Кошка.

1998 в театрі започатковано міжнар. фестиваль опер.

мистецтва «Золота корона», на якому виступали солісти з театру «Ла Скала» (Італія), Швейцарії, США, Австрії, Польщі, Хорватії, Румунії, Росії, Молдови; 2016 — фестиваль «Оksamитовий сезон в Одеській опері». 2012, 2013 проведено міжнар. фестивалі мистецтв, зокрема поставлено оперу «Аїда» Дж. Верді і сценічну кантату «Карміна Бурана» К. Орффа, балети «Жарптиця» й «Весна священна» І. Стравинського, оперу «Алкід» Д. Бортнянського; 2021 — міжнар. майстер-клас молодих опер. диригентів під орудою О. Линів, у якому взяли участь молоді диригенти з України, Естонії, Франції; 2022 — 1-й Міжнар. конкурс молодих опер. співаків. 2021 за підтримки Укр. культур. фонду здійснено унікал. проект-колаж «Ковчег "УКРАЇНА": Музика» під диригуванням О. Линів, у якому взяли участь молодіж. симф. оркестр України «YsOU», чол. хор. капела «Дударик», камер. дівочий хор Київ. муз. ліцею ім. М. Лисенка, гурти «Хорея козацька», «Курбаси». Колектив театру, а також окремі солісти з великим успіхом виступали на міжнар. фестивалях в Болгарії, Великій Британії, Греції, Естонії, Італії, Іспанії, Канаді, Китаї, Лівані, Німеччині, ОАЕ, Росії, США, Фінляндії, Франції, Швейцарії, Японії, на Кіпрі; арт. балету гастролювали в Канаді, Японії, В'єтнамі, Китаї, Угорщині, Болгарії, Фінляндії, Пд. Кореї, Італії, Іспанії, Португалії, Індонезії, Швейцарії, Швеції та ін. країнах. Музейна експозиція «Історія театру» розповідає про творчу біографію театру протягом усіх років його існування, роль театру у культур. та громад. житті Одеси, історію будівлі театру як пам'ятку архітектури нац. значення. Експозиція є зібранням матеріалів з архівів та особистих колекцій: фотографії, документи, афіші, програми вистав репертуару різних років, а також особисті речі артистів, костюми та ін. Ген. дир. — Н. Бабіч (від 2009), гол. диригент — В. Чернухо-Воліч (від 2019), гол. запрошені диригенти — О. Линів і Х. Йошіда (Японія), гол. хормейстер — В. Регрут (від 2018), гол. художник — І. Анісенко (від 2017).

Рекомендована література

1. Odessa Opera House – Одеський оперний театр. Kiev, 1969;
2. Одеський театр опери та балету. К., 1975;
3. Одесский театр оперы и балета: Фотоочерк. О., 1980;
4. Пам'ятники містобудування й архітектури Української РСР: Довід. Т. 1-4. К., 1983-86;
5. Деревянко Б. Одесский театр оперы и балета. Фотоочерк. О., 1984;
6. Максименко В. С. «Храм и вечный музей искусства»: Страницы двухвековой истории культуры Одессы на фоне Городского театра. О., 2001;
7. Коган С. Диригент І. В. Прибік і Одеський оперний театр. О., 2002;
8. Волощук І., Михалюк Ю., Снісаренко В. Відроджуємо

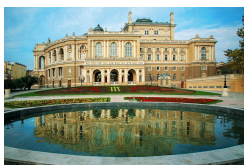
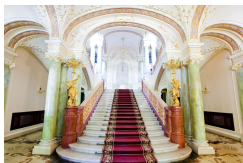
театр-казку. О., 2003;

10. Історія вокального мистецтва. Ч. 2. Ів.-Ф., 2012.

9. Максименко В. Городской театр Одессы: 1809–2009. О., 2010;

Л. В. Нейчева

Фотоілюстрації



Бібліографічний опис:

Одеський національний академічний театр опери та балету / Л. В. Нейчева // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-75220>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).